

Neoliberale logica heeft volgens Stef Aerts langste tijd gehad:

‘Geen landbouw, geen maatschappij’

Het blijft vreemd om te zien dat iedereen in de varkenshouderijsector geld verdient, behalve de varkenshouder zelf. Dat is volgens de Belgische landbouwethicus Stef Aerts vooral het gevolg van een wereldwijde neoliberale koers waar het recht van de sterkste geldt en dat is niet de varkenshouder.

De verhoudingen in de varkenshouderijsector zijn een beetje zoekgeraakt. De varkensprijzen zijn al jaren slecht en menig varkenshouder kampt met financiële problemen, terwijl er in de sector door andere partijen toch geld wordt verdiend. De situatie wordt voor de varkenshouder met de dag nijpender en ook de lage tarweprijs zal niet voor verlichting zorgen. Het is tijd voor een echte verandering, meent de Belgische landbouwethicus Stef Aerts. De liberale visie van tegenwoordig, waar geen marktbescherming is en de grote partijen in de sector de prijs bepalen, zorgt ervoor dat prijzen laag blijven en de crisis in de varkenshouderij niet wordt opgelost. Aerts pleit voor een radicale verandering in de liberale koers voordat het te laat is. „In de varkenssector is de scheve verhouding al langer en structureel aan de gang, maar inmiddels is dit ook zichtbaar in de andere sectoren”, vertelt Stef Aerts. Hij is lector Agro- en Biotechnologie aan de Odisee Hogeschool in Sint-Niklaas, vlak onder Antwerpen. Een opleiding vergelijkbaar met de VHL en HAS in Nederland. Hij is daarnaast als onderzoeker verbonden aan de Universiteit van Leuven.

„De huidige crisissituatie in de varkenshouderij is ontstaan door vele factoren. Het falen heeft altijd vele vaders. Sinds de afbouw van de marktbescherming en het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid is de varkenshouderijsector achteruitgegaan. Het landbouwbudget van de EU is weliswaar gelijk gebleven, maar in tijden van inflatie is dit ook een achteruitgang. Daarnaast is de varkenshouderij nooit de sector geweest met de meeste marktbescherming, maar heeft wel indirect de gevolgen over zich heen gekregen door speculatie en de vrije marktwerking van bijvoorbeeld graan.”

„De varkensprijs fluctueerde vroeger, maar de grondstofprijs was redelijk stabiel. Nu fluctueert vooral de grondstofprijs en blijft de varkensprijs op een stabiel laag niveau.” Dat komt voor een belangrijk deel door

de verdergaande neoliberale logica in de voedselproductie waarin de markt bepaalt. „Men denkt dat de marktwerking voor efficiëntie zorgt en dat het erg is dat 40 procent van het Europese budget naar de landbouw gaat.”

EU-budget

In de neoliberale logica wordt een fundamentele denkfout gemaakt. „Europa bepaalt eigenlijk alleen het landbouwbeleid. Voor alle andere dingen zijn het vooral de lidstaten die bepalen. Europa heeft geen zeggenschap over defensie, onderwijs of buitenland. Hooguit heeft ze op sommige onderwerpen nog een gedeelde bevoegdheid. Waarom gaat dan slechts 40 procent van het EU-budget naar de landbouw als Europa alleen iets over de landbouw mag bepalen? Waar gaat de andere 60 procent van het budget naar toe? Blijkbaar naar de sectoren waar ze geen zeggenschap over heeft.” „Dan vind ik 40 procent voor de landbouw laag. Als je daarnaast alle uitgaven van de Europese overheden bij elkaar legt, gaat er maar één of twee procent naar de landbouw. Overheden moeten toch weten dat voedselproductie en landbouw het fundament zijn van de maatschappij. Ze kunnen wel hoog van de toren blazen dat de EU hoogtechnologisch is en dat we naar de een-en-twintigste eeuwse dienstenmaatschappij gaan. Maar geen landbouw, is geen maatschappij. Meer ‘basic’ is er niet. 1 of 2 procent van het overheidsbudget in landbouw stoppen, is in mijn ogen dan bijna ‘crapuleus’ weinig.”

Voedselzekerheid

De tijd dat landbouw als prioriteit door beleidsmakers werd gezien, is volgens de Belgische landbouwethicus voorbij. Onder de invloed van de oorlog en met de slagzin ‘Nooit meer honger, Nooit meer oorlog’ voerde Sicco Mansholt het landbouwbeleid uit. „Men beseftte toen hoe precair voedsel was en hoe snel die zekerheid weg kan zijn. We zijn nu twee generaties verder en men

weet niet meer wat honger of oorlog is. Er bestaat niet meer de reflex om aandacht aan de voedselproductie te besteden; om het veilig te stellen.”

Verdwenen landbouwpoot

Het is naar de mening van Aerts niet alleen de burger die deze mentaliteit heeft, maar ook de leiders en politici die de voeling met de landbouw kwijt zijn, waardoor landbouw steeds meer naar de achtergrond wordt geschoven. „De landbouwpoot is bijna weg en daarmee de affiniteit en kennis voor en over de landbouw. Daarnaast bestaat er ook geen urgentiegevoel dat voedsel een prioriteit moet zijn. Dat is geen verwijt, maar een constatering. Men verhongert blijkbaar liever dan dat onze auto stil komt te staan, want we leggen nu enorme petroleumvoorraden aan en verwaarlozen de strategische voedselvoorraden. Europa heeft voor meer maanden brandstof op voorraad dan voedsel. We zijn dus dood voordat de auto stilstaat. Dat soort beleid vind ik opmerkelijk, om niet te zeggen heel erg fout.”

„Er zijn bovendien mensen die zeggen dat we geen landbouw in België of Nederland nodig hebben. Aan de ene kant moet voedsel duurzaam en lokaal worden geproduceerd en aan andere kant willen ze landbouw in natuur veranderen. Dat is een kromme werkelijkheid. Bovendien is het ethisch onverantwoord. We hebben namelijk de beste landbouwgrond van de wereld en dat laten we braak liggen? Dat gaat voorbij aan alle maatschappelijke aspecten die fundamenteel en belangrijk zijn.”

Voorbij het aanvaardbare

Aerts constateert ook dat ten opzichte van vroeger de impact en invloed van individuele bedrijven zijn toegenomen. Waren er destijds tientallen bedrijven die vlees verwerkten, nu zijn dat er nog enkele en het aantal inkooporganisaties is tot een handvol verminderd. Zij kunnen hun eisen stellen. „80 procent van de voedselmarkt is in handen van vijftig men- ▶

Naam:

Stef Aerts

Opleiding:

Universiteit van Leuven 1997 – 2002

Loopbaan:

2002 – 2008:

Postdoctoral onderzoeker Universiteit van Leuven

2008 – 2015:

Onderzoek Universiteit van Leuven

2008 – 2015:

Lector Hogeschool Odisee

2013 – 2015:

Opleidingshoofd Agro- en biotechnologie Hogeschool Odisee

2008- 2015:

Voorzitter Bouworde

2011- 2013:

Lid Raad van Bestuur Centrum voor Natuur- en milieu-educatie

2013 – 2015:

Lid Raad van Bestuur EurSafe

sen die het voedsel van een miljoen producenten over honderd miljoen consumenten verdelen. Het is tegenwoordig niet meer ‘survival of the fittest’, zoals Darwin het bedoelde, maar ‘survival of the strongest’. Als landbouwer heb je niets meer te zeggen en dat is een verschil van dag en nacht met vroeger.”

De geschiedenis herhaalt zich volgens Aerts. Ruim honderd jaar geleden stichtte men coöperaties om marktmacht te krijgen. Destijds was dat vooral in de regio en nu is dat op continentaal niveau. „Bedrijven zijn zo groot geworden dat de impact van één foute beslissing kolossaal is. Gezien de liberale logica is deze ontwikkeling te verwachten. Eigenlijk kan dit niet meer en zitten we ver voorbij het aanvaardbare. Ondertussen moeten varkenshouders tegen de wind in fietsen en schuiven ze achteruit. Dat kan niet.”

Herstel GLB

De Belgische lector vindt dat de maatschappij wakker moet worden geschud door veelvuldig te vertellen dat de huidige werkelijkheid niet meer aanvaardbaar is en de effecten van liberale logica de grenzen hebben overschreden. Daarnaast ziet Aerts vooral heil in het weer herstellen van een echt Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. „Een landbouwbeleid dat het woord ‘gemeenschappelijk’ waardig is. Een beleid op de oude leest geschoeid, maar zonder de uitwassen van boterbergen, vervuiling en gebrekkig dierenwelzijn. Een landbouwbeleid met een markt- en prijsbeleid op continentaal niveau, want dat is de nieuwe regio.”

„Niet meer het Nederlandse landbouwbeleid, maar het Europese beleid, het Afrikaanse of Noord-Amerikaanse beleid. Dat moeten we hebben. We zullen Afrika dringend de tijd

moeten geven om zich de komende veertig jaar te ontwikkelen, zodat ook zij nooit meer honger hebben.”

Openbare prijsafspraken

Naast een authentiek landbouwbeleid denkt Aerts ook dat de sector af moet van de gedachte dat de kritische consument de redding is. „Die bestaat namelijk niet. De consument kiest nagenoeg altijd het goedkoopste product. De verleiding is voor velen te groot. Zolang er kiloknaller bestaan, zal de consument in een koopreflex deze massaal kopen om vervolgens het geld te besteden aan een dure smartphone. Het is daarom veel verstandiger en efficiënter om vanuit de overheid en het middenveld het consumentengedrag en de consumptiemaatschappij te veranderen.”

Dat betekent echter dat de regering niet aan de zijlijn staat en de markt zijn werk laat doen, maar actief wordt. Dat vraagt om een cultuurverandering, zodat er prijsafspraken kunnen worden gemaakt en de varkenshouder een beter inkomen krijgt. „Een hogere prijs van 10 procent is voor de varkenshouder veel, maar voor de consument weinig. De neoliberale logica dicteert echter dat prijsafspraken niet goed zijn. Het mag nu ook niet, vanwege mogelijke kartelvorming. Om dit politiek te veranderen, is lastig onder meer door de sterke neoliberale lobby. Toch pleit ik ervoor dat er een open ketenoverleg komt van producenten, verwerkers en retailers om de uitdagingen van de markt en de crisis aan te gaan.”

„Men zou in zo’n overleg over alles op een open manier moeten praten, zodat er bewustwording ontstaat. Over prijs mag op dit moment in een dergelijk overleg niet

gesproken worden. Dat staat voor kartelvorming, maar stel dat je wel prijsafspraken praat en deze in het openbaar maakt. Dan is er natuurlijk geen sprake van kartelvorming in de zin van ‘geheime prijsafspraken’. Uiteraard moeten dergelijke openbare prijsafspraken aan bepaalde voorwaarden voldoen. Bijvoorbeeld dat men bezwaar kan maken en dat de hele keten in het overleg zit.”

Vertrouwen en integriteit

Aerts denkt wel dat er eerst een echte basis van vertrouwen moet zijn, voordat over prijzen afspraken worden gemaakt. „Het gaat over vertrouwen tussen individuen. Men krijgt namelijk na verloop van tijd meer affiniteit met elkaar en dan is het gemakkelijker om over prijzen afspraken te maken.” Op dit moment denkt hij dat het twijfelachtig is of de wetgeving een openbare prijsafpraak zal toestaan. „Het zou een mooie casus kunnen zijn om de wet te testen.”

Als de wet dit niet toestaat, zou deze volgens Aerts moeten worden aangepast. „Het gaat niet om hoge prijzen waar de consument de dupe van wordt, maar om elkaar niet ‘de nek over te bijten’ om de laatste cent te krijgen. Het gaat om integriteit van de hele keten en dat er vandaaruit dingen fundamenteel en blijvend kunnen veranderen. Dat is duurzaamheid, maar vraagt van iedereen zelfreflectie en eerlijkheid. Daarnaast kunnen we op die manier de consument ontlasten met de verantwoordelijkheid om bewust te kiezen. Wat er ligt, is goed voor boer en dier en betaalbaar. De dubbele moraal van burger en consument is dan geen probleem meer.” ■

Reageren?
redactie@pigbusiness.nl